EGY ANALITIKUS A MOZDULATMŰVÉSZEK KÖZÖTT
P. Liebermann Lucy pályaképéhez

Lenkei Júlia

Mészáros Judit magyar analitikusok emigrációjáról szóló könyvét[1] olvasva az amerikai affidavitre váró magyar szakemberek névsorában bukkantam egy névre, amelynek karakteres formája visszhangzott valahonnan, egészen más kontextusból. Liebermann Lucy neve nekem mozdulatművészeti kutatásaimból volt ismerős.

Ír róla az *Életrajzi lexikon,* életútját ismerteti Borgos Anna Nyugat-feleségekről szóló könyvének[2] magyar analitikusnőket bemutató fejezete. Emlékezetének fő ébrentartója természetesen Popper Péter, aki gyakran ejti szerét, hogy megemlékezzen egykori mesteréről-főnökéről.[3] Vannak szórványos utalások a képzőművészeti életet érintő kapcsolatairól is, éspedig nem kizárólag szobrász férje révén, hanem saját jogon is; kapcsolódott az Európai Iskola baráti köréhez (feltehetőleg Gegesi Kiss Pál orvos, a művészcsoport egyik alapító tagja révén), ahol előadást is tartott.[4] Liebermann Lucy mozdulatművészettel kapcsolatos tevékenysége ékes illusztrációja annak, hogy amit Magyarországon mozdulatművészetnek neveztek, az nem kizárólag, de még csak (legalábbis egyes művelőinél) nem is elsősorban a táncra irányuló tevékenység volt, a fogalom sokkal szélesebb területet ölelt fel a tornatanítástól egészen az életreform-utópiákig, és sokkal jobban benne volt a (polgári-értelmiségi) köztudatban, mint ma gondolnánk. A húszas–negyvenes években bizonyos értelemben éppen úgy divatcikk volt, mint az analízis, de a sznobérián túl éppen úgy volt értelmes

[1] Mészáros Judit: *„Az Önök bizottsága". Ferenczi Sándor, a budapesti iskola és a pszichoanalitikus emigráció*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2008.

[2] Borgos Anna: *Portrék a Másikról. Alkotónők és alkotótársak a múlt századelőn*. Noran, Budapest, 2007.

[3] Popper Péter sok helyen emlegeti, kifejezett Liebermann-portréját lásd, a több kiadásban is megjelent, *Holdidő* című könyvének „Boszorkányok" című fejezetét.

[4] http://mek.oszk.hu/01400/01475/01475.pdf

alapja, létjogosultsága, mint amannak. Annyira, hogy még akár össze is fonódhattak, mint majd erre mutatunk példát. Liebermann Lucy persze elsősorban eredeti foglalkozása jegyében, mozgásterapeutaként működött a mozdulatművészek köreiben, de nyilván ezt a tevékenységét is befolyásolta időközben szerzett analitikusi képesítése.

A Mozdulatkultúra Egyesületben

1928. május 7-én gróf Zichy Géza Lipót elnökletével megtartotta alakuló közgyűlését a Mozdulatkultúra Egyesület. Létrehozására alapvetően azért volt szükség, mert a Testnevelési Főiskola 1925-ös megalapításával a belügyminiszter mindennemű tornatanítást és tornatanárképzést a TF hatáskörébe utalt. A század elején indult mozdulatművészeti mozgalom teljesen más elvi alapokon képzelte el a testképzést és a mozgástanítást, külföldön tanult fő képviselői teoretikusan is megfogalmazták eszméiket, a szaporodó mozdulatművészeti iskolák pedig hitelesen igazolták vissza törekvéseiket. A testnevelő tanárokat inkompetensnek érezték működésük megítélésére, ezért összefogva egyesületet alapítottak, hogy hatékonyabban küzdhessenek függetlenségükért. Céljaikat jeles értelmiségiek tették a magukévá, a 37 alapító tag között hivatalnok, zeneszerző, művészettörténész, jogász, orvos egyaránt volt található. És harmincegyedikként Pátzay Pálné, két évvel korábban végzett gyógypedagógus, akkoriban valószínűleg Szondi Lipót munkatársa, egyébként, Popper Pétertől tudjuk, diplomás zeneszerző, azonkívül Szentpál Olga mozgásművészeti növendéke. Későbbi pályáján, melynek során többek között a beszéd- és mozgászavarok okait vizsgálta és összekapcsolta az orvosi és a pszichológusi-analitikusi kezelést, jól ötvözhette az előbbi tudomány- és műveltségterületek eredményeit. A húszas–harmincas években éppen ezek az átfogó elképzelések, áthajlások és összefonódások jellemezték a mozdulatművészek törekvéseit kollektíve és személyes jelenlétüket a „társaságban" egyenként. Nem lehet véletlen, hogy Pátzayné Liebermann Lucynek két recenziója is megjelent a *Korunk*ban, az egyik egy kifejezett szakmai témáról, dr. Crokshank angol antropológus *The Mongol in Our Midst* című könyvéről „Testalkat és leszármazás" címmel 1927-ben, a másik A. W. Hutchinson *Az asszony, aki pénzt keres* című regényéről 1928-ban. Utóbbiban nem annyira irodalmi, mint inkább szociálpszichológiai szempontból ítéli meg a recenzeált kötetet. Ha valaki zene, irodalom, képzőművészet, orvostudomány, tánc, pedagógia, pszichoanalízis, esetleg még szociológia iránt is érdeklődött, előbb-utóbb kikötött

valahol a mozdulatművészet környékén. Ezt a hangulatot jellemzi londoni élményével kapcsolatban unokatestvérének írt levelében Szerb Antal: „A társaság szellemi tartalma a pszichoanalízisnek, egy orosz mániásnak és a Dalercze-nak az a sajátos keveréke, ami odahaza Sönzáék, Páczainé vagy Strikter Évi atmoszféráját olyan vonzóvá teszi."[5] Az idézett mondat a könyvben nem kapott jegyzetet. A szöveget a megjelölt forrás alapján betűhíven közöltem, ahogy betűhíven hivatkozza a szakirodalom is,[6] de sürgősen meg kell jegyeznem, hogy bár nem láttam a kézzel írt eredeti levelet, bizonyos vagyok benne, hogy a Dalercze betűsor hibás kiolvasás eredménye: feltétlenül Émile Jaques-Dalcroze-ról van szó, a mozdulatművészetnek nevezett tánc- és pedagógiai irányzat egyik őséről, forrásáról és alapítójáról, a zeneoktatáshoz a mozgást, a testérzékelést a ritmusélményen keresztül segítségül hívó pedagógus-teoretikusról, akinek helleraui, majd laxenburgi intézetébe magyar mozdulatművészek tucatjai látogattak, s akinek neve a két világháború között a tornatanítás egyik ágát jelentő köznévvé vált.[7] Strikter Éva, valószínűleg hibásan már az eredetiben, nem más, mint Stricker Éva, Polányi Laura leánya, Szentpál Olga tanítványa, avantgárd színpadi estek résztvevője és díszlettervezője, Eva Zeisel néven 102 évesen is aktív keramikus művész. (Sönzáékat én sem tudom megmagyarázni.) Mindezek alapján valószínű, hogy a Szerb Antal naplójában hét évvel korábban emlegetett Lucy, akivel szép beszélgetéseket folytatott, ugyancsak Liebermann – talán már ott ébredezett benne a leendő analitikus.[8]

Az egyesületi és egyéb dokumentumokból mintegy a valóságot falra vagy földre vetítő árnyékként rajzolódik ki Liebermann mozdulatművészettel kapcsolatos tevékenysége. Csak másodlagos nyomaink vannak, de azok hitelesek és bizonyító erejűek. Primér dokumentum, talán egyetlen hivatalos értekezleten tett hozzászólásának rögzítését kivéve, nem áll rendelkezésre. De fel tudjuk térképezni, mikor hol volt jelen, milyen hatást gyakorolt, adott esetben a dokumentumokból való hiányzása is sokatmondó lehet.

---

[5] *Szerb Antal válogatott levelei.* Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Nagy Csaba. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2001, 47.

[6] http://jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=1249

[7] Nem tudok ellenállni, hogy ennek illusztrációjául ne idézzem Vanek úr mondatát *A 14 karátos autóbó*l. A mai olvasó már nem is érti, mi volt ebben a vicces: „… én értek ehhez valamit, mert az unokatestvéremnek testmozgásiskolája volt, és növendékeivel együtt Dalcroze nevű mozdulatokat végzett a szabadban, amíg egy tisztiorvos közbelépése véget nem vetett ennek az állapotnak…".

[8] Szerb Antal: *Naplójegyzetek.* Sajtó alá rendezte és a jegyzetek írta, Tompa Mária. Magvető, Budapest, 2001, 109–110.